

Kā paziņot par izmaiņām līgumā?

Zelma Lapīņa, SIA "ZAB Eversheds Sutherland Bitāns", juriste

Mainoties ekonomiskajiem un tirgus apstākļiem, uzņēmumam var rasties nepieciešamība ieviest izmaiņas ar klientiem un sadarbības partneriem noslēgtajos līgumos. Kā juridiski korekti paziņot par līguma grozījumiem un kā jāīstojas, ja otra puse tiem nepiekrīt? Vai klusēšanu var uzskatīt par piekrišanu?

Civillikuma (CL) 1587.pants nosaka, ka noslēgtie līgumi ir jāpilda. Latvijas tiesībās ir maz izņēmumu no līguma saistošā spēka principa. Atšķirībā no Lietuvas Civilkodeksa 6.204.panta un Igaunijas Saistību tiesību likuma 97.panta, Latvijas CL neparedz tiesības veikt līguma grozījumus pat tad, ja noslēgtā līguma izpilde neparedzētu apstākļu dēļ ir kļuvusi apgrūtinoša. Saskaņā ar Komerclikuma (KL) 478.pantu šādas tiesības ir noteiktas tikai franšīzes līguma pusēm.

Pusēm jāvienojas

Lai līgumā veiktu jebkādus grozījumus, nepieciešama pušu vienošanās. Vienas puses veiktās izmaiņas līgumā otrai pusei ir saistošas tikai tad, ja tā piekrīt piedāvātajiem grozījumiem, vai tad, ja līgumā jau sākotnēji ir iekļauti noteikumi, ka grozījumus var veikt vienpusēji.

Līgumā tiesības veikt vienpusējus grozījumus ir jāieraksta skaidri un nepārprotami, jo citādi tās nebūs iespējams īstenot. Dažkārt praksē līgumos tiek norādīts, ka pusēm ir tiesības pieprasīt līguma noteikumu "pārskatīšanu" vai ka viena puse var "pieprasīt veikt līguma grozījumus, par ko puses paraksta vienošanos". Šādi formulējumi rada neskaidrību, vai grozījumi līgumā tiek veikti ar vienas puses paziņojumu vai tomēr nepieciešama brīva pušu vienošanās par grozījumu veikšanu un to saturu. Tāpēc ieteicams līgumā pēc iespējas precīzāk noteikt, kā grozījumi tiek veikti un kad tie kļūst saistoši pusēm. Piemēram, līgumā starp komersantiem var būt paredzētas pārdevēja vienpusējas tiesības

mainīt preču cenas, jaunajām cenām stājoties spēkā no paziņošanas brīža vai noteikta datuma.

Ja līgumā nav paredzēta iespēja veikt izmaiņas vienpusēji un otra puse piedāvājumiem grozījumiem nepiekrīt, ir gandrīz neiespējami panākt grozījumu veikšanu ar juridiskiem līdzekļiem. Šajā gadījumā, saņemot atteikumu, jautājums drīzāk jāmēģina risināt darījuma sarunu ceļā.

Vienpusēji veiktas izmaiņas

Bieži vien uzņēmumu vispārīgajos noteikumos tiek norādīts, ka uzņēmumam ir tiesības jebkurā brīdī vienpusēji mainīt jebkurus līguma noteikumus. Taču tiesības vienpusēji veikt līguma grozījumus nevar būt absolūtas. Ja līguma saturu jebkurā brīdī varētu mainīt pēc vienas puses ieskatiem, tā noslēgšanai nebūtu jēgas. Šāda situācija būtu arī pretrunā ar līgumu brīvības principu, atbilstoši kuram ikviens var brīvi izvēlēties, vai, ar ko un ar kādiem noteikumiem slēgt līgumu.

Jo precīzāk līgumā būs paredzēti iespējamie grozījumu iemesli un to saturs, jo lielāka iespēja, ka tos būs iespējams veiksmīgi īstenot praksē

Tāpēc praksē šādu tiesību realizēšanā jāievēro labas ticības un samērīguma principi. Uz šādu vispārīgo noteikumu punktu varētu atsaukties, veicot grozījumus nebūtiskos līguma noteikumos, piemēram, paziņojot par kontaktinformācijas vai darba laika izmaiņām. Taču uz šāda pamata diez vai būs iespējams mainīt līguma priekšmetu vai būtiski palielināt cenu, ja vien otra puse grozījumiem nepiekrīt.

Tiesības vienpusēji mainīt būtiskos līguma noteikumus līgumā ir jāparedz konkrētāk. Piemēram, saskaņā ar Patērētāju tiesību aizsardzības likuma (PTAL) 6.panta 3.¹daļu ar patērētāju noslēgtā līgumā vienpusēji var tikt palielināta cena, ja līgums skaidri paredz cenas indeksācijas metodi. Jo precīzāk līgumā būs paredzēti

iespējamie grozījumu iemesli un to saturs, jo lielāka iespēja, ka tos būs iespējams veiksmīgi īstenot praksē.

Katrai nozarei sava specifika

Noteiktās nozarēs līguma grozījumu veikšanai paredzēti īpaši noteikumi, it sevišķi iepirkuma līgumos. Piemēram, saskaņā ar Publisko iepirkumu likuma 61.panta 3.daļas 1.punktu iepirkuma līguma noteikumiem, kas atļauj būtisku līguma grozījumu veikšanu, ir jābūt skaidriem un nepārprotamiem, paredzot gan nosacījumus grozījumu pieļaujamībai, gan iespējamo grozījumu apjomu un būtību.

Savukārt Darba likuma (DL) 97.pants paredz, ka darbinieks un darba devējs var veikt grozījumus darba līgumā, savstarpēji vienojoties, un šāda vienošanās noformējama rakstveidā. Tādējādi darba līguma noteikumi, kas ļauj darba devējam brīvi veikt izmaiņas darba līgumā bez darbinieka piekrišanas, nav spēkā, jo tiek pārkāpts DL 6.pantā noteiktais, proti, – pasliktināts darbinieka tiesiskais stāvoklis.

Īpašs regulējums attiecas arī uz līgumiem, kas noslēgti ar patērētāju. Pamata nosacījumus patērētāju tiesību aizsardzības jomā paredz PTAL.

Taču atsevišķās nozarēs grozījumu veikšanai līgumā ir paredzēts vēl detalizētāks regulējums. Piemēram, elektronisko sakaru komersantu klientiem atbilstoši Elektronisko sakaru likuma 36.panta 5.daļai ir tiesības izbeigt līgumu bez līgumsoda piemērošanas, ja tie pakalpojuma sniedzēja paziņojumam par līguma grozījumiem. Turklāt Elektronisko sakaru likuma izpratnē par patērētājiem uzskatāmas arī mikrosabiedrības, mazas sabiedrības, nodibinājumi un biedrības.

Savukārt tūrisma pakalpojumu jomā īpašas prasības, tostarp pieļaujamās iemeslus līguma cenas izmaiņām, nosaka Ministru kabineta (MK) noteikumi Nr.380 "Noteikumi par kompleksa un saistīta tūrisma pakalpojuma sagatavošanas un sniegšanas

kārtību un kompleksu un saistītu tūrisma pakalpojumu sniedzēju un ceļotāju tiesībām un pienākumiem”.

Noteikumiem jābūt taisnīgiem

PTAL 6.panta 1.daļa aizliedz iepriekš sagatavotos līgumos iekļaut noteikumus, kas ir pretrunā ar līgumslēdzēju pušu tiesiskās vienlīdzības principu. Vienpusēji līguma grozījumi, kas tiek veikti vienas puses interesēs, rada nopietnu risku šo principu pārkāpt. Tāpēc līguma noteikumi, kas atļauj uzņēmumam vienpusēji grozīt līgumu, var tikt atzīti par netaisnīgiem un spēkā neesošiem atbilstoši PTAL 6.panta 8. un 11.daļai. Turklāt netaisnīgu noteikumu iekļaušana līgumā var veicināt uzraudzības un kontroles iestāžu interesi, kas var kaitēt uzņēmuma reputācijai.

PTAL 5. un 6.pants sniedz netaisnīgu līguma noteikumu identificēšanas vadlīnijas. Tostarp PTAL 6.panta 3.daļas 12.punkts nosaka, ka *par netaisnīgu uzskata iepriekš neapspriestu līguma noteikumu, kas atļauj pārdevējam vai pakalpojuma sniedzējam vienpusēji grozīt līguma noteikumus, ja tam nav līgumā paredzēts pamatots iemesls.*

Likumā nav noteikts, kas var būt pamatots iemesls, taču par tādu varētu uzskatīt, piemēram, izmaiņas normatīvajā regulējumā, nepieciešamību mainīt pakalpojuma nodrošināšanā izmantotās tehnoloģijas pakalpojuma kvalitātes uzlabošanai, patērētāja pieļautu līguma pārkāpumu un citus apstākļus. Tāpēc līgumā pēc iespējas precīzāk jānorāda pamatoto iemeslu veidi, uz kuriem nākotnē varētu atsaukties grozījumu veikšanai, kā arī grozījumu iespējamā ietekme uz līguma saturu.

Plašākas iespējas veikt vienpusējus grozījumus ir beztermiņa līgumos. Saskaņā ar PTAL 6.panta 3.³daļas 2.punktu pārdevējs vai pakalpojumu sniedzējs var veikt grozījumus šāda līguma noteikumos, pienācīgi informējot par to patērētāju un nodrošinot tam tiesības atkāpties no līguma bez sankciju piemērošanas.

Papildus PTAL 6.panta 3.daļai par netaisnīgiem uzskata arī tādus iepriekš neapspriestus līguma noteikumus, kas:

- atļauj bez pamatota iemesla vienpusēji mainīt preces vai pakalpojuma raksturojumu;
- atļauj palielināt cenu, nedodot patērētājam tiesības atcelt līgumu, ja jaunā cena ir pārmērīgi augsta, salīdzinot ar sākotnēji pielīgtu (taču ir pieļaujama cenas indeksācija atbilstoši līgumā skaidri definētai metodei);
- paredz automātiski pagarināt noteikta termiņa līgumu, ja patērētājs neinformē par līguma nepagarināšanu, un nosaka patērētājam pienākumu sniegt šo informāciju nepamatoti agri pirms līguma termiņa beigām (piemēram, nepamatoti varētu būt pieprasīt uz gadu noslēgtā līgumā par līguma nepagarināšanu informēt 2 mēnešus iepriekš).

PTAL 6.panta 4.daļā noteikts, ka līguma noteikumi ir vērtējami konkrēta līguma un tā noslēgšanas apstākļu kontekstā. Eiropas Savienības Tiesa (EST) 2013.gada 21.marta spriedumā lietā C-92/11 "RWE Vertrieb" norādīja, ka līguma noteikumu taisnīguma pārbaudē ir jāņem vērā labticības, līdzsvarotības un pārskatāmības principi. Tostarp ir būtiski, lai līgums pietiekami pārskatāmi ļautu patērētājam paredzēt iespējamās izmaiņas nākotnē un lai patērētājam tiktu nodrošināta reāla iespēja atkāpties no līguma, ja tas izmaiņām nepiekrīt.

Piekrišanai ne obligāti jābūt izteiktai mutvārdos vai rakstveidā – tā var izpausties kā jebkāda personas rīcība, kas skaidri norāda uz piedāvājuma apstiprināšanu

Kā paziņot par izmaiņām?

Izmantojot tiesības veikt grozījumus līgumā, par to pienācīgi jāpaziņo otrai pusei. Paziņošanas kārtību ieteicams noteikt līgumā, īpaši, ja tas ir noslēgts ar patērētāju. Ja līgums neparedz paziņojumu kārtību, tad ieteicams izmantot pusēm ierasto savstarpējo saziņas veidu, ideālā gadījumā lūdzot adresātam apstiprināt paziņojuma saņemšanu. Visdrošākais veids izmaiņu paziņošanai, ja otra puse ir komersants, ir apdrošināts vai

ierakstīts sūtījums, kas tiek nosūtīts uz juridisko adresi. Šāds paziņojums saskaņā ar KL 12.panta 4.daļu uzskatāms par saņemtu, ja nosūtītājs dokumentāri pierādījis, ka nosūtīšana ir veikta.

Atsevišķās jomās ir noteikta īpaša kārtība patērētāja brīdināšanai par līguma izmaiņām. Piemēram, atbilstoši Elektronisko sakaru likuma 36.panta 5.daļai elektronisko sakaru komersantam patērētājs par grozījumiem līgumā jāinformē ne vēlāk kā mēnesi pirms grozījumu stāšanās spēkā. Saskaņā ar MK noteikumu Nr.380 87.punktu paziņojums par pakalpojuma cenas paaugstināšanu komplekso tūrisma pakalpojumu sniedzējiem jānosūta vismaz 20 dienas pirms pakalpojuma sākuma, sniedzot cenas izmaiņu pamatojumu un aprēķinu. Ja normatīvie akti speciālas prasības neparedz, ieteicams patērētājus par izmaiņām līgumā brīdināt vismaz mēnesi iepriekš.

Par mazāk būtiskām izmaiņām iespējams informēt, publicējot attiecīgu informāciju vai izmainītus vispārīgos noteikumus uzņēmuma mājaslapā, taču arī tikai tad, ja šāda iespēja ir noteikta līgumā.

Ko nozīmē otras personas klusēšana?

Otra puse ne vienmēr sniedz atbildi uz paziņojumu. Atbilstoši CL 1430.pantam klusēšanu kā pilnīgu bezdarbību parasti nevar uzskatīt ne par piekrišanu, ne par piedāvāto līguma izmaiņu noraidīšanu.

Tomēr Senāts 2016.gada 28.oktobra spriedumā lietā SKC-411/2016 apstiprinājis, ka puses līgumā klusēšanai var piešķirt juridisku nozīmi, uzskatot to par piekrišanu vai tieši otrādi – atteikumu. No Senāta sprieduma var secināt, ka šāda vienošanās par klusēšanas nozīmi nav pilnībā izslēgta arī ar patērētājiem noslēgtos līgumos. Tomēr pastāv noteikti ierobežojumi, kas galvenokārt vērsti uz patērētāja izvēles brīvības aizsardzību. Piemēram, atbilstoši PTAL 4.panta 5.daļai, *ja pakalpojuma sniegšanas laikā rodas nepieciešamība veikt papildu darbu, kas*

nav ietverts sākotnējā līgumā, pakalpojuma sniedzējam ir pienākums iegūt patērētāja piekrišanu. Jāņem vērā PTAL 4.panta 3. un 4.daļā un Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 13.panta 1.daļas 6.punktā norādītais princips – ir aizliegts no patērētājiem pieprasīt maksu par tādām precēm vai pakalpojumiem, kurus tie nav pasūtījuši.

EST 2019.gada 5.decembra spriedumā apvienotajās lietās C-708/17 un C-725/17 norādījusi, ka patērētāja reakcijas trūkums nepasūtītas preces vai pakalpojuma piegādes gadījumā nav uzskatāms par piekrišanu. Lai gan izņēmuma gadījumos patērētāja piekrišana varētu tikt pausta arī netieši, Latvijas tiesu prakse apstiprina, ka parasti nepieciešams brīvs, skaidrs un aktīvs patērētāja gribas izteikums (piemēram, Administratīvās apgabaltiesas 2022.gada 30.augusta spriedums lietā A420113721). Turklāt patērētāja izvēles brīvību nav pieļaujams ietekmēt, piemēram, uzņēmuma mājaslapā automātiski atzīmējot izvēles lauku, kas apliecina patērētāja piekrišanu izmaiņām.^[1] Vienpusēja līguma grozījumu veikšana, nesaņemot likuma prasībām atbilstošu personas piekrišanu, var tikt atzīta par negodīgu komercpraksi. Saskaņā ar Negodīgas komercprakses aizlieguma likuma 15.²pantu par to tiek piemēroti ievērojama apmēra naudas sodi.

Arī tad, ja līgumā puses nav īpaši vienojušās par klusēšanas nozīmi, atbildes trūkums noteiktos gadījumos var tikt uzskatīts par piekrišanu. CL 1428.pants pieļauj, ka piekrišanai ne obligāti jābūt izteiktai mutvārdos vai rakstveidā – tā var izpausties kā jebkāda personas rīcība, kas skaidri norāda uz piedāvājuma apstiprināšanu. Šādi dotu piekrišanu uzskata par klusējot izteiktu gribas izteikumu, kas atšķiras no klusēšanas kā pilnīgas bezdarbības.

Visbiežāk klusējot izteikta griba izpaudīsies kā turpmāka līguma izpilde saskaņā ar otras puses piedāvātajām izmaiņām. Piemēram, ja klients nesniedz rakstveida atbildi uz paziņojumu par pakalpojuma cenas paaugstināšanu, tomēr turpina maksāt par

pakalpojumu paaugstināto cenu, šāda rīcība varētu tikt uzskatīta par klusējot izteiktu piekrišanu līguma grozījumiem.

Ja, saņemot tiesisku paziņojumu par vienpusējiem līguma grozījumiem, otra puse neizmanto tiesības no līguma atkāpties, arī tā varētu tikt uzskatīta par klusējot izteiktu piekrišanu izmaiņām. Piemēram, Rīgas apgabaltiesa 2022.gada 6.aprīļa spriedumā lietā C30811420 vērtēja bankas rīcību, izmantojot ar klientu (juridisku personu) noslēgtajā līgumā paredzētās tiesības mainīt bankas pakalpojumu cenrādi un iekasēt paaugstinātu maksu par naudas līdzekļu glabāšanu norēķinu kontā pēc tā slēgšanas. Tiesa secināja, ka klienta rīcība, ilgstoši neizmantojot likumā noteiktās un viņam izskaidrotās tiesības izņemt līdzekļus no slēgtā konta, uzskatāma par apstiprinājumu paaugstinātas maksas iekasēšanai par pakalpojumu.

Vienlaikus jāņem vērā, ka nereti līgumos tiek paredzēts, ka grozījumiem jābūt izdarītiem rakstveidā. Šādā gadījumā otras puses klusējot izteikta piekrišana saskaņā ar CL 1475.pantu var nebūt pietiekama, lai atzītu, ka līguma izmaiņas ir stājušās spēkā, ja vien nav iespējams pierādīt, ka rakstveida forma paredzēta tikai pušu ērtībai, nevis kā priekšnoteikums līguma un tā grozījumu spēkā esamībai.

^[1] Baiba Vītoliņa, "Patērētāju tiesību aizsardzības pamati", 2015.